

Горлачук В. В.,
заслужений діяч науки і техніки України,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри управління
земельними ресурсами,
e-mail: esopotu15@kma.mk.ua

Семенчук І. М.,
канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління
земельними ресурсами, Чорноморський державний університет
ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна,
e-mail: barbaris147@mail.ru

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО ТИПУ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті береться під сумнів методологія і практика здійснення земельної реформи в Україні, яка відкинула країну на десятки років над, завдавши непоправного руйнування сільських територій. Акцентується увага на доцільності кооперативного руху на селі у контексті спільного господарювання на землі, що дозволить збільшити у десятки разів надходження грошових коштів селянам у порівнянні з доходами від здачі земельних паїв в оренду, забезпечить розвиток сільських територій, його інфраструктури. Акцентується увага на недоцільності організації створення агрохолдингів за рахунок земельних паїв, які гальмують гармонійний розвиток рослинництва і тваринництва, не забезпечується дотримання сучасних ресурсозберігаючих технологій виробництва сільськогосподарської продукції. Обґрунтовується доцільність диверсифікації господарської діяльності у рамках сільських територій, як ключова умова і потужне джерело економічної стабільності, покращення якості життя людей на селі, створення великої кількості додаткових робочих місць, гармонії між людиною і природою.

Ключові слова: земельний паї; оренда землі; агрохолдинги; сільські території; диверсифікація; земельна реформа.

Постановка проблеми. За 25 років незалежності в Україні не було ухвалено ні одного оригінального маркетингового рішення, яке б посилювало позитивні тенденції земельної реформи та розвитку сільських територій. Так, досі земельна реформа не створила передумов економічного зростання, не відбулося приросту внутрішнього валового продукту і зайнятості, не покращено добробут людей, не стабілізовано грошову одиницю, не вгамовано інфляцію, залишається на низькому рівні інвестиційний клімат, не сформовано розвиненої фінансово-кредитної системи та ін.

З огляду на викладене доводиться констатувати, що вирішення цих задач є основою розвитку країни, є індикатором, що характеризує стан продовольчої її безпеки.

Але високий рівень невизначеності у здійсненні земельної реформи, відсутність економічних регуляторів активізації внутрішньої і зовнішньої інвестиційної активності зумовлює необхідність формування наукового пошуку, заснованого на інституціоналізації соціально-економічних відносин для розв'язання цієї проблеми, в чому і полягає актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Важливість та значимість проблеми, що піднімається, привертає увагу

багатьох вчених, серед яких можна виділити таких як Добряка Д. С. [1], Маліка М. Й. [2], Мартина А. Г. [3], Месель-Веселяка В. Я. [4], Новаковського Л. Я. [5], Саблука П. Т. [6], Федорова М. М. [7], Юрчишина В. В. [8] та ін. Незважаючи на значну кількість публікацій, вказана проблема поки що немає обґрунтованих теоретико-методологічних підходів до розкриття основних напрямків розвитку земельної реформи, ефективного використання земельних паїв на орних землях.

Виклад основного матеріалу. Україна з її геополітичним розташуванням, відмінним кліматом, наявністю майже 75 % сільськогосподарських угідь, розміщених на родючих чорноземах завжди була лакомим шматком для світових фінансових спекулянтів на користь іноземних власників як умову «стратегічних земельних інвестицій». Історія свідчить, що Україна всі роки свого існування піддавалась захвату її територій різного роду загарбників. Але нікому не вдавалось це зробити. Маріонеточна українська влада у зговорі з МВФ, Світовим банком, сіоністсько-масонським ложе вирішили розв'язати цю проблему, як кажуть, без смуту і крові, прикриваючись благими намірами – роздержавити і передати землю у приватну власність у формі земельних паїв, тоді крок за кро-

ком «обробляти» конкретного селянина, позбавляючи його права власності на землю, оскільки селяни не маючи власних ресурсів та доступних кредитів, щоб займатись господарською діяльністю на землі від безвиході будуть вимушені віддати її за безцінь, раз і назавжди. Оцінюючи реальну цінність землі, заради корисливої мети олігархи з випередженням готуються до масової блискавичної скупки земельних паїв у випадку зняття мораторію на їх купівлю-продажу.

Свідченням цього є той факт, що українські олігархи «ефективно» попрацювавши вже давно, заключили договори оренди з власниками земельних паїв на 49 років (що не заборонено законом) на обширних територіях України з тією метою, щоб не спізнитись після зняття мораторію і першими накласти «лапу» на ці паї з подальшим викупом, але за цінами не ринковим, які в Європі складають у середньому 12–15 тис. євро за один гектар ріллі, а в кращому випадку за половину ціни нормативної грошової оцінки, що складає нині в Україні із заокругленням 20 тис. грн. Це складатиме 400–500 євро за гектар, або у 20–30 разів нижче ціни у країнах Європейського союзу. Фактично, ввівши в оману недосвідчених, довірливих і легковірних селян «де-факто» земля належить вже не селянам, а олігархам та високопосадовцям, купивши симпатії селян дрібними подачками, причому за їхні ж кошти. Це груба несправедливість, орієнтована не на оздоровлення економіки, не на соціальний розвиток сільських територій, а задоволення особистих амбіцій, що не відповідає реальним потребам економіки і суспільства.

Важливо відзначити те, що окремі американські конгресмени застерігали Україну не допустити процесу паювання колгоспних земель, оскільки це не створить умов для селянина і всього суспільства в успішному досягненні ними своїх життєвих цілей та особистого розвитку людини. Але не добросовісні політики України всупереч цим застереженням зробили свою «чорну» справу під виглядом соціальної необхідності. Цей безпрецедентний факт став причиною того, що у такий спосіб з середини почало здійснюватись розкитування підвалин державності, християнських основ моралі і совісті людини. Розпаювання землі і майна відкинуло країну на 100 років назад. Паювання земель виявилось смертю для сільських територій, їх економічного і соціального розвитку. Зробимо ремарку, що в Угорщині і Чехії взагалі не ліквідували колгоспів, а очистили в них лише те, що заважало розвиватися. Подібне було у Німеччині і Білорусі.

Масонська мафія відкрито з допомогою МВФ і Світового банку шукають шляхи переконати маріонетний уряд (уряд, що виконує накази) України у архіважливості зняття мораторію на купівлю-продажу земельних паїв, розуміючи те, що чим менше самодостатньою є держава, тим вірогідніше, що вона швидше розпадеться на складові частини або виявиться нездатною адаптуватися до транснаціональних змін. Це спровокує на повільну загибель і голод селян та всього укладу життя на селі. До речі, нацистів за схожі злочини судили під час Нюрнберзького процесу. Але що сталося, то сталося. Громадянам нічого не залишилось, як змиритись з тим, що землю розпайо-

вано. Але головне, сьогодні цю ситуацію потрібно розглядати таким чином: які б не були численні, різноманітні впливи, що свідомо здійснюються на заводіння селянськими земельними паями кланом олігархів, перше і основне, це не можна допустити продажу земельних паїв під будь-якими гаслами чи переконаннями зацікавлених у цьому осіб. Не можна вірити брехні і соціальному популізмі вищих державних керівників, урядовців, олігархів у тому, що вони проявляють турботу про інтереси територіальних громад, про поліпшення якості їх життя, оскільки вони не пов'язують свого майбутнього з українською державою. Доля селян їх цікавить найменше. Маємо зрозуміти, що Уряди, Президенти приходять і відходять, а землі вже не буде. Звичайно, тут же виникає питання, а як розпорядитись земельним паєм з найбільшим економічним зиском для його власника, як раз і назавжди покласти край зазіханням олігархів на земельні паї, що веде селян до голоду і зубожіння, постійного потрясіння та напруження на селі. Суто практичні проблеми зняття мораторію получили широкий резонанс серед селян. Про нього говорять, його обговорюють люди різного віку і статі. Треба розуміти, що серед широкого загалу кроків для досягнення вказаної мети важливо, насамперед, щоб власники земельних паїв не були байдужими і повірили у можливість власних сил перетворити сільські території в адміністративно-територіальні утворення європейського зразка.

З цих позицій ми акцентуємо увагу на тому, що передумову успішного розвитку сільськогосподарського землекористування слід розглядати у контексті об'єднання всіх наявних на відповідній території земельних паїв у єдиний цілісний земельний масив, використовуючи їх на засадах спільної часткової власності на земельні ділянки. Тут мова йде про те, що тільки кооперація, яка являє собою об'єднання земельних паїв для спільного виробництва є кращою альтернативою організації праці. Це наш шлях розвитку країни та її економіки.

Автори впевнені, що здавати земельні паї в оренду означає демонстрацію слабкості його власника. Це абсурдна модель. Судить самі. Якщо нині влада зобов'язала платити орендну плату за земельні паї на рівні навіть 8% від нормативної грошової оцінки ріллі, то власник паю за маркетинговий (календарний) рік зможе отримати лише 1500–1600 грн./га, хоча на відновлення гумусного стану ґрунту, збереження родючості ґрунту, що лягає важким тягарем на власника паю, за нашими розрахунками, потрібно щорічно витратити щонайменше 3–4 тис. грн., тобто вдвічі більше отриманої орендної плати. Ось така економіка. Але якщо ж продуктивність гектара ріллі в Україні підняти до рівня продуктивності країн Європейського Союзу, про що буде сказано нижче, то частка доданої вартості, тобто доходу гектара українського чорнозему буде складати щонайменше 70–80 тис. грн./га.

Це правда. Жодних підстав для сумніву немає, адже українські чорноземи за своїми якісними параметрами значно перевищують якісні параметри ґрунтів країн Європейського Союзу.

В цілому, виходячи із розміру земельного паю (паїв) кожна українська сім'я, яка має пай площею 7–10 га,

може щороку отримувати в середньому 500–700 і більше тис. грн., не допускаючи зниження родючості ґрунту, завдяки вичавлюванню із нього всіх соків та розвитку інших деградаційних процесів. Ось де достаток!

Де ще можна заробити такі гроші? Головне, не боятись праці, повірити у свої сили, побороти хворобу лінощів, не перекидати всю відповідальність за негаразди на селі на владу.

Щодо технічних можливостей для обробітку ґрунту, догляду за посівами і збирання врожаю, тут потрібно домовлятися з банківськими і небанківськими установами, виробниками технічних засобів, інвесторами внутрішніми і зовнішніми та ін. Сьогодні це не проблема, оскільки, м'яко кажучи, кожний думає, де заробити гроші, куди вкласти інвестиції, щоб відчути свою приналежність до бізнесу та інших цінностей своєї території.

Ця ідея визначає принципово новий тип землекористування, яка за своїм змістом і соціальною спрямованістю відповідає реальним потребам селян, а саме укріплення соціальної сфери, стабілізації і поліпшенні екологічного стану ґрунтів, зростання вартості земельного капіталу, формування конкурентних переваг землекористування, впровадження технологічних інновацій, створення просторово-територіальних умов для підвищення продуктивності землі і праці, довгострокових цілей щодо його розвитку.

Враховуючи корупційну складову оренди земельних паїв, у тому числі терміном на 49 років, оренду земельних паїв без договорів про їх оренду, їх антисоціальну природу, відсутність відповідальності орендарів за погіршення якісного етапу землі та сільськогосподарської продукції, сільські громади повинні прийняти рішення про розірвання договорів оренди, в тому числі із агрохолдингами, що не виправдали довіри у власників паїв на кращі умови проживання людей на селі. Показовим є те, що сучасна спрямованість діяльності агрохолдингів, система поглядів керівництва і їх світоглядні позиції для економіки агропромислової галузі, що впливають із зруйнованої моралі і втрати відповідальності за стан землі, не дають додаткових переваг у зростанні частки доданої вартості, не забезпечують гармонійного розвитку таких галузей сільського господарства як рослинництва і тваринництва та дотримання сучасних ресурсозберігаючих технологій виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі екологічно безпечної продукції. Це розуміють всі. Наприклад, за словами президента НААН України Гадзало Я. М. [9], якщо у 1990 році поголів'я худоби у сільському господарстві складало 32,5 млн. умовних голів, то у 2000 році – 14,4 млн., а у 2013 році – 11,9 млн. голів; якщо у ґрунт 1990 році вносилося майже 700 млн. т органічних добрив, то у 2013 році лише 9,6 млн. т, тобто менше у 20 разів. Кількість працівників зайнятих у сільському господарстві за період 1990–2013 роки скоротилась у 8 разів.

Важливо підкреслити, що для України агрохолдинги не є фактором для динамічного зростання аграрного сектора економіки, оскільки в них сформувалась чітка політика перекачування капіталу в інші сфери промислового та фінансового капіталу, якого так бра-

кує аграрному сектору економіки. Значна частина грошей переводиться в офшорні зони. Вони не є локомотивом підвищення ефективності національної економіки, хоча поставили у залежність економічний поступ аграрного сектора під свої приватні інтереси, створили умови процвітання тіньової економіки.

Аналіз множини розглянутих питань дозволяє зробити висновок, що агрохолдинги для України являють собою не природний, а штучний шлях еволюції господарювання на землі, що несе в собі небезпеку «поставити на коліна» функціонування самої держави, її незалежності.

Природний шлях полягає у тому, щоб у рамках територій сільських рад всі земельні паї були довірені керівнику підприємства, з широкою гамою ділових якостей: висока ерудиція і професійна компетентність, схильність до лідерства, здатність ефективно діяти в умовах економічного розвитку, комунікабельність, ініціативність, дисциплінованість та ін., який би міг зосередити свої сили, час, енергію та інтелектуальний потенціал на вирішення стратегічних та оперативних завдань розвитку ринкових відносин на селі, формування належної корпоративної культури, ефективного використання земельних, трудових, фінансових та інших ресурсів.

Філософія управління таким сільськогосподарським підприємством як соціальною системою, полягає в тому, щоб створити атмосферу високої мотивації, ефективної діяльності всіх власників земельних паїв. При цьому мають розглядатись питання використання не тільки земельних паїв, але і розвитку на їх основі тваринництва, переробки виробленої сільськогосподарської продукції (борошно, крупа, молоко, м'ясопродукти, тощо), кормовиробництва та цілої низки інших видів діяльності, яка притаманна сільським територіям і впливає з можливостей природних, фінансових, технічних, людських та інших ресурсів.

Тобто тут мова йде про те, щоб на основі диверсифікації господарської діяльності створити міцну взаємодію всіх суб'єктів виробництва матеріальних благ і послуг на території адміністративно-територіальних утворень, з метою адаптації навколишнього середовища до задоволення потреб селян і всього суспільства, оскільки неможливо уявити господарюючого суб'єкта ізольовано від того середовища, у якому він перебуває.

Відзначимо, що в тих сільськогосподарських підприємствах, де стратегія чітко усвідомлена керівником господарська діяльність має носити замкнутий характер виробництва – від виробництва до переробки з подальшим розподілом виручених грошей за відповідними напрямками у широкому розумінні слова, що відповідає сутності та змісту ринкової економіки. Фактично кожне сільське адміністративно-територіальне утворення ми розглядаємо як мінідержавне утворення, зі своєю економікою, цілями, інтересами і мотивами всіх учасників спільної діяльності та відповідальності за всю соціальну систему. Однак це буде можливо лише за умови обґрунтування бізнес-планів інвестиційних проектів кожного із видів діяльності, методологія оцінок яких добре опрацьована в Україні, хоча кожний проект має свої особливості.

Таким чином, завдяки втіленню у практичне життя множини широкого спектру різних видів діяльності у

рамках сільських територій значною мірою підвищиться продуктивність, тобто вихід валової продукції у перерахунку з одного гектара ріллі, всі селяни матимуть працю високих соціальних стандартів. Це важливо, оскільки, наприклад, урожайність зернових культур в Україні навіть при урожайності 40–50 ц/га і більше забезпечує продуктивність ріллі у 8 разів нижчу, ніж у Польщі і 12–15 разів – у країнах Євросоюзу.

При цьому, бізнес-план кожного із видів діяльності, виходячи із практичного досвіду господарської діяльності, передбачає таку структуру:

- резюме;
- характеристика підприємства;
- характеристика продукції (або послуг), що виробляється підприємством;
- дослідження та аналіз ринків збуту продукції (або послуг);
- характеристика конкурентного середовища та конкурентні переваги;
- план маркетингової діяльності;
- план виробничої діяльності підприємства;
- організаційний план;
- план охорони навколишнього середовища;
- фінансовий план та програми інвестицій;
- аналіз потенціальних ризиків;
- бюджетна та економічна ефективність інвестиційного бізнес-плану;
- соціально-економічні наслідки реалізації інвестиційного бізнес-плану.

Філософія цих бізнес-планів полягає в тому, що вони є надійним джерелом виходу соціально-економічної системи із тупикової ситуації, основою створення таких соціально-психологічних умов виробничої діяльності кожного конкретного працівника, які максимально розкриватимуть його особистості, дозволятимуть його самореалізації у колективі, формуватимуть у нього високу суспільну значимість та інші позитивні якості.

При умілому керівництві бізнесовими структурами в рамках кожної із територіальних громад тисячі людей отримають робочі місця, що посилює загальний інтерес до вищепоставленої проблеми.

У сьогоднішньому розумінні того, що Україна є «кремніевою долиною» Європи можна вважати, що така «колгоспна» форма використання земельних паїв у вищеприписаному контексті є базовою економічною категорією соціально-економічного розвитку, найбільш доцільною, ефективною і адекватною природному шляху розвитку цивілізованих земельних відносин.

При цьому, феномен колгоспів абсолютно не вступає у суперечливість із сьогоднішніми організаційно-правовими формами господарювання. Нагадаємо, що колгосп – це лише колективна (кооперативна) діяльність на землі, яка є найбільш ефективною і домінуючою у світі. Ще митрополит Андрій Шептицький, який мав великий досвід ведення господарської діяльності на сільських територіях, майбутнє бачив у кооперації. Реальне життя на селі підказує, що тільки кооперація врятує село і дозволить завоювати ніші на внутрішньому і зовнішньому ринках, забезпечити достойний рівень життя селян.

У розвиток сказаного, автори беруть на себе сміливість сказати, що сама ідея земельної реформи в Україні на початковому етапі передбачала лише роздержавлення і приватизацію державних сільськогосподарських підприємств без виділення земельних паїв у натурі, що було доброю ознакою формування економічної системи, справедливого суспільно-земельного устрою, а не їх розбазарювання. Фактично аргументів щодо руйнування колективної форми господарювання не було. Політична доктрина була орієнтована на те, що тільки у випадку бажання власника земельного паю виходу із колективного господарства він мав право отримати цей земельний пай для одноособного господарювання. Але тільки згодом, у процесі тривалих політичних перипетій було прийнято рішення про персоніфікацію земельних паїв, перетворивши масиви орних земель у русло переходу до об'єднаного землеволодіння, не розгледівши небезпеки у всіх її проявах. Власне, з цього часу і похитнулися, колись потужні, сільськогосподарські землекористувачі. Сьогодні, хоч із запізненням, настав час все повертати на свої місця – формувати суспільне усвідомлення щодо важливості колгоспного способу виробництва та його істотну роль у кардинальних змінах на селі.

Оскільки ми торкнулися тематики найбільш доцільного використання земельних паїв нагадаємо, що соціальна природа колгоспів соціалістичного періоду господарювання була недооцінена якби не намагалася сучасна політична еліта їх критикувати, але неодмінним при цьому є те, що вони були потужними самостійними структурами, що мали великий потенціал свого розвитку, і в загалі, величезну роль відіграли у забезпеченні ефективного функціонування і розвитку сучасного суспільства.

Саме вони демонстрували реальне вирішення соціально-економічних проблем на селі, брали на себе розв'язання важливих проблем, що виникали, сприяли залученню до господарської діяльності всіх верств сільської громади при високому ступені гуманізації виробничих відносин, чим не можуть похвалитися сучасні суб'єкти господарювання на землі. Прикладом цього можуть слугувати багато колгоспів, які на відміну, від так званого, «азіатського дива», демонстрували «українське диво», забезпечуючи нормальні умови життя людей даного колгоспу, впроваджувалися реальні заходи щодо підвищення родючості ґрунту, виконувались великі обсяги робіт з меліорації земель, розвивалась соціальна інфраструктура на селі та ін. Тоді чим так не догодили колгоспи селянам і суспільству в цілому. Відповідь на це питання є простою і зрозумілою – формат стосунків органів влади і сільськогосподарських виробників визначався надмірною активністю втручання влади в економічні та інші найрізноманітніші сфери життя і діяльності людей, нав'язуючи «ідеологію» як треба жити селянам, що виробляти і скільки, а головне як «правильно» розподіляти і, які ціни мають бути за вироблену продукцію та розмір податків, в результаті чого село було загнане у тупик. Не можна заперечити того, що селяни реально були лише маленькими гвинтиками у великій державній машині, в результаті чого було подавлено інтерес до продуктивної праці.

Такі «важелі» впливу влади стали несприйнятними для селян, через що колгоспи себе скомпрометували, хоча це зовсім не означало, що їх потрібно ліквідувати. Тому сьогодні в центрі уваги залишається і навіть з новим імпульсом посилюється інтерес до колективної організації виробництва, що є практичним алгоритмом одужання та підсилення ефективності розвитку сільських територій. Тобто справедливість по відношенню щодо реанімації колгоспів є, але за неї треба боротися. Ось у чому ціна питання.

Відзначимо, що у контурі сільських територій паралельно з колгоспами мають право на функціонування фермерські господарства, за умови взірцевого, ефективного використання земельних і людських ресурсів, компактного їх розміщення на території, відсутності факту вкрапленості контурів та череззсмуження і відповідають інтересам громади села. Слід відзначити, що сучасний період розвитку земельних відносин на селі здатний буде задовольнити інтереси селян і всього суспільства, за умови належного поєднання економіки різних сфер діяльності на селі, які підсилюються одна одною. Діапазон видів діяльності близької до оптимальної, що гарантує реальні можливості економічного розвитку можна представити у наступному вигляді:

- рослинництво та тваринництво;
- переробка сільськогосподарської продукції;
- рибництво та бджільництво;
- будівельна діяльність;
- меліоративна діяльність;
- промисловість;
- народні промисли;
- торгівля і послуги;
- рекреаційна, оздоровча і природоохоронна діяльність;
- автоперевезення;
- житлове і дачне будівництво;
- інші види діяльності (збір горіхів, ягід, грибів, виробництво винопродуктів та соку тощо).

Ці та інші види діяльності на фоні колгоспного способу господарювання на землі, у рамках сільських територій є ключовою умовою і потужним джерелом економічної стабільності, покращення стандартів якості життя людей на селі, створення великої кількості додаткових робочих місць, гармонії між людиною і природою, яка повинна орієнтуватись на міжнародні норми і стандарти, що розробляються Міжнародною організацією із стандартизації (ISO).

При цьому кожна сільська громада має право на свою точку зору щодо вибору господарської діяльності, своїх інтересів у здійсненні економічного вибору.

Широкий спектр різного роду видів діяльності і послуг у межах сільських територій уособлює в собі мінідержавоутворення, яке орієнтує на нові можливості суспільного розвитку. Успішна діяльність багатьох людей, за умови розвинутого менеджменту та маркетингу забезпечуватимуть високий рівень конкурентоспроможності мінідержавоутворень, надаючи великий шанс бути їм лідером в соціально-економічних системах регіону чи України.

При цьому, можна впевнено говорити, що забезпечення високої ефективності та конкурентоспроможності кожної з сільських територій у своїй множині, що посилює можливості одне одного є умовою економічного поступу України, добробуту кожного власника земельного паю та всіх тих, хто залучений у процес виробництва матеріальних благ та надання послуг населенню.

Але реалізація таких економічних перетворень у значній мірі визначається параметрами економічної та соціальної політики, яку проводять парламент, Уряд та Президент України. Важливо, щоб в очах можновладців селяни не сприймалися бидлом, а були їх партнерами, налаштованими на досягнення спільної мети. Влада має засвоїти, що джерелом влади є люди, прості селяни, і якщо їм ці люди дозволили бути владою, то вони повинні прислуховуватись до їх думок, бо простий хлібороб потребує, щоб його почули. А якщо ні, то навіщо така влада. Власне, сьогодні, коли ситуація на селі стала нестерпною без державної підтримки не обійтись. Найбільше це стосується надання фінансової підтримки, вдосконалення системи податкових відносин, де б ставки податків, на відміну від існуючої практики оподаткування, визначались в залежності від природно-кліматичного потенціалу і рівня стабільності ринку збуту, спеціалізацією (зернова спеціалізація – найвищі податки), зайнятстю людей на виробництві, його трудомісткістю (трудомістке виробництво – податки найнижчі), які є прямим відображенням турботи держави про розвиток сільських територій, надання доступних кредитів під низькі відсоткові ставки, бюджетних субсидій і дотацій, створення умови матеріально-технічного забезпечення, врегулювання фінансової деформації, пов'язаної з диспаратом цін, вжиття заходів щодо організації закупівлі виробленої продукції на селі, на основі угод, контрактів та ін., в результаті чого будуть узгоджуватись ціни між учасниками інтеграції, поклавши край виробництву навання, і головне, забезпечення стабільності чинного законодавства, орієнтованого на відродження економічної активності на селі.

Держава повинна допомогти створити переробні підприємства, модернізувати процес складування і зберігання продукції, мережі торговельних підприємств тощо.

Звернемо увагу, що така підтримка особливо є потрібною поки не буде запущено механізм відродження села, який забезпечить вихід його на стійкий шлях економічного зростання.

Відзначимо, що з розумінням до цього відносяться країни Західної Європи. Насамперед, сільське господарство Німеччини, складаючи 1,1 % ВВП у загальній структурі економіки (в Україні цей показник складає понад 32 %), отримує із державного бюджету чималі субсидії, що робить сільське господарство ефективним. При цьому країна експортує м'ясо, молоко, зерно, забезпечуючи, крім цього, внутрішні потреби у продуктах харчування власного сільськогосподарського виробництва на 90 %, чого не скажеш про Україну, де у структурі ВВП продукція сільськогосподарства складає, як вже згадувалось 32 %. Аналогічна підтримка існує в країнах ЄС, Канаді, США та ін.

Натомість Україна, будучи сировинним додатком до півсвіту, залишаючись аутсайдером в економічному і соціальному зростанні.

Для того, щоб уникнути, тобто не розбити ідею формування мінідержавоутворень Європейського зразка у підводні каміння ріки економічного зростання, відбудувати чіткий механізм їх створення та можливості його використання необхідно розпочинати з розроблення пілот-проекта, в якому має бути відпрацьовано модельний шлях розвитку сільських територій у контексті глобалізованого типу сучасної світової економіки.

Звичайно, процес формування і функціонування мінідержавоутворень не зможе відбутись без землеустрою, як одного з найсучасніших методів управління земельними ресурсами, роль якого ще більше зростає, коли Україна вийшла на шлях співтовариства з країнами Євросоюзу.

Висновки. Однією з найбільш прогресивних форм організації сільськогосподарського виробництва є стратегія, яка передбачає консолідацію всіх наявних земельних паїв на орних землях у рамках адміністративно-територіальних одиниць, передавши їх в «одні руки» суб'єкту господарювання на землі з великим

практичним досвідом ведення бізнесу і підприємництва, здатних приймати ефективні управлінські рішення. Саме кооперативна форма організації виробництва на землі, забезпечить укріплення позицій сільських територій.

Перевагами таких кооперативних одиниць є: збереження землі за її власниками і спрямування її потенціалу на соціально-економічний розвиток конкретних сільських територій, розширення можливостей диверсифікації господарської діяльності на селі, що активізує зростаючу зайнятість селян, покращить стандарти якості їх життя; будуть створені можливості укрупнення капіталу, що прискорить процес впровадження новітніх технологій у сільське господарство. Широкий спектр різного роду видів діяльності і пошук у межах сільських територій уособлює в собі мінідержавоутворення, яке орієнтує на нові можливості суспільного розвитку. Успішна діяльність багатьох людей, за умови державної підтримки та розвинутого менеджменту і маркетингу забезпечуватимуть високий рівень конкурентоспроможності мінідержавоутворень, надаючи великий шанс бути їм лідером у соціально-економічних системах регіону, України та світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добряк Д. С. Стан і перспективи розвитку землеустрою в Україні. Землепорядкування. – 2002. – №2. – С. 22–30.
2. Малік М. Й. Аграрна реформа і розвиток підприємництва / М. Й. Малік, П. М. Федієнко. – К. : Ін-т аграр. економіки УААН, 2003. – 272 с.
3. Мартин А. Г. Механізм державного регулювання ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні. Земельне право : теорія і практика / А. Г. Мартин– 2011. – №10. – С. 18–20.
4. Месель-Веселяк В. Я. підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України. Економіка АПК / В. Я. Месель-Веселяк. – 2007. – №12. – С. 8–14.
5. Наваковський Л. Я., Олещенко М. А. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування. 2-е видання, доповнене / Л. Я. Наваковський, М. А. Олещенко – К. : Урожай. – 2009. – 274 с.
6. Саблук П. Т. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку / П. Т. Саблук. – Вип. 5. – К. : ІАЕУААН, 2003. – 764 с.
7. Федоров М. М. Організаційно-економічні передумови формування ринку земель сільськогосподарського призначення. Економіка АПК / М. М. Федоров. – 2003. – С. 25–31.
8. Юрчишин В. В. Інституційні засади сільського розвитку в Україні: теоретико-прикладний аналіз / В. В. Юрчишин // Економіка України. – 2014. – № 6. – С. 95–96.
9. Наукові основи розвитку аграрного підприємства та сільських територій за селозберігаючою моделлю : [наукова доповідь на загальних зборах НААН від 26.03.2015 року]. – Київ, ННЦ, «ІАЦ», 2015 – 40 с.

В. В. Горлачук, І. Н. Семенчук,

Черноморський державний університет ім. Петра Могили, г. Николаєв, Україна

СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ В КОНТЕКСТЕ ГЛОБАЛИЗОВАННОГО ТИПА СОВРЕМЕННОЙ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье акцентируется на целесообразности кооперативных образований в сельской местности в контексте общего хозяйствования на земле, что позволит в десятки раз увеличить поступления денежных средств селянам в сравнении с доходами от сдачи земельных паев в аренду, обеспечит развитие сельских территорий, их инфраструктуры. Акцентируется внимание на нецелесообразности организации создания агрохолдингов за счет земельных паев, которые тормозят развитие растениеводства и животноводства, не обеспечивается внедрение современных ресурсозберегающих технологий производства сельскохозяйственной продукции. Обосновывается целесообразность диверсификации хозяйственной деятельности в рамках сельских территорий, как ключевое условие и источник экономической стабильности.

Ключевые слова: *земельный паи; аренда земли; агрохолдинг; сельские территории; диверсификация; земельная реформа.*

**RURAL TERRITORIES DEVELOPMENT STRATEGY IN THE CONTEXT
OF GLOBALIZED TYPE OF MODERN WORLD ECONOMY**

Attention is drawn to the expediency of the cooperative movement in rural areas in the context of joint management on the ground, which will increase the cash flow to farmers by tens of times compared to income from the rental of land shares, will ensure the development of rural infrastructure. Attention is focused on the inexpediency of creation of holdings at the expense of land share that hinder the harmonious development of crops and livestock, compliance of modern energy saving technologies in agricultural production is not ensured. The expediency of diversification of economic activities within the rural areas, as a key requirement and a powerful source of economic stability and improvement of the quality of life in rural areas, creating large numbers of new jobs, harmony between man and nature is substantiated.

Key words: land share; land rent; agriholdings; rural territories; diversification; land reform.

© Горлачук В. В., Семенчук І. М., 2016